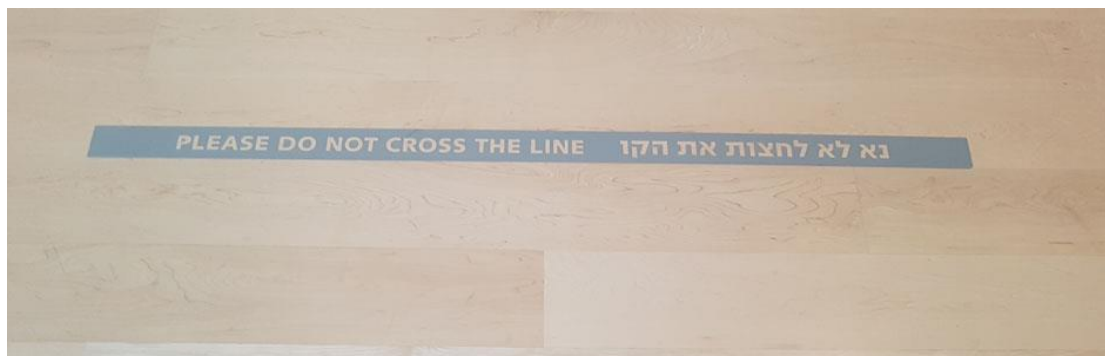

לא לחצות את הקו (Do not cross the line) - על גבולות ואמנות כדיאלוג

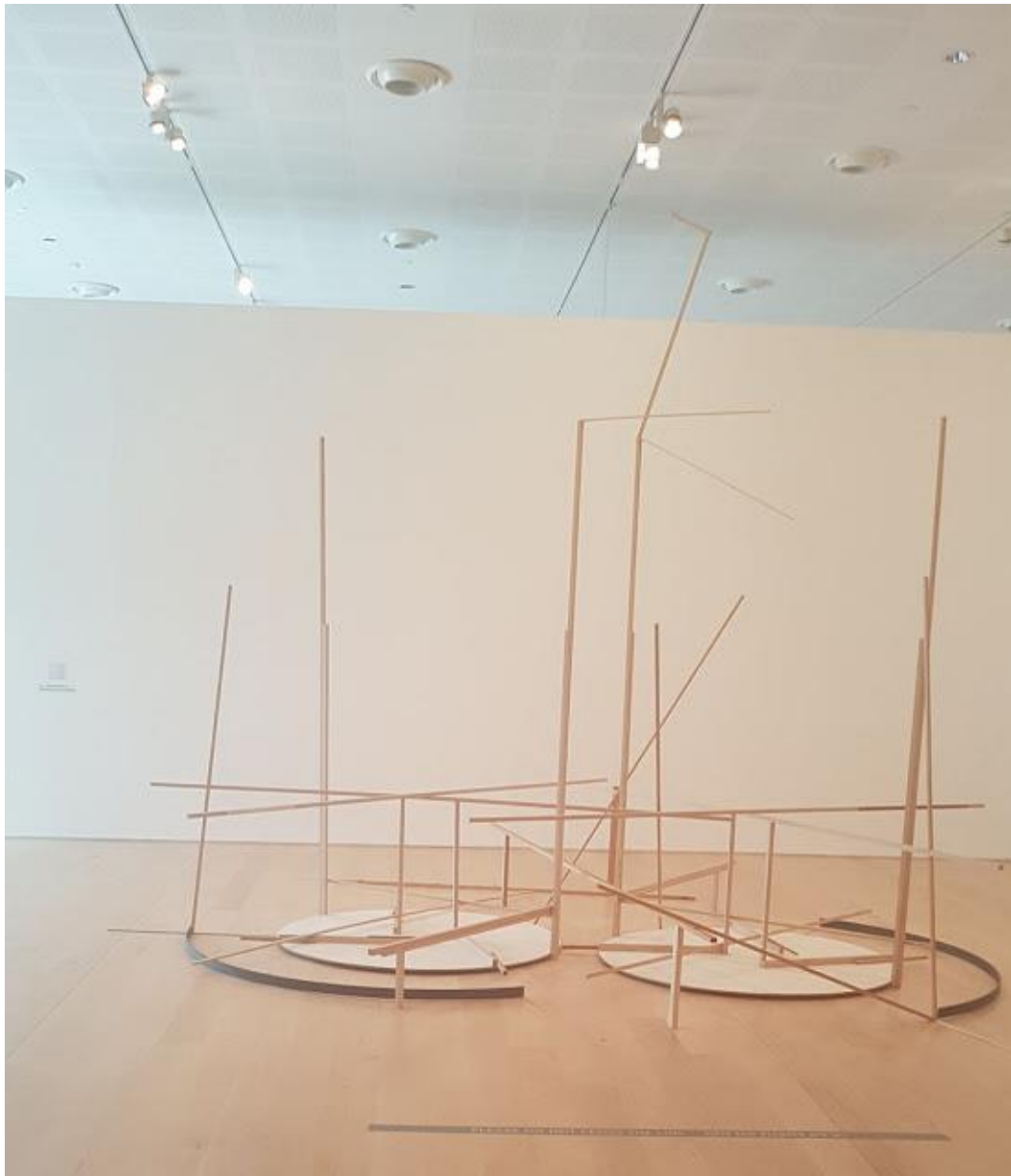

נא לא לחצות את הקו. באדיבות מוזיאון תל-אביב לאמנות

בעידן המודרני כל אחד הוא "אומן", כל אחד הוא "יוצר", כל אחד הוא "סופר" ובכל זאת, גם את האומנות אנו ממסגרים וממדלים בניסיון לבנות תיאור מוסכם שאין לחצות או לערער עליו. השפה המשותפת שסייעה לבנות "חברה אנושית" בעצם הביאה לכדי קבוצות הומופוליות וגבולות תועלתניים כלכליים ואכן יש לשאול האם אמנות יוצרת דיאלוג או שהיא בידור בעידן של "מחסני מגורים" ו-"מחסני ילדים"?

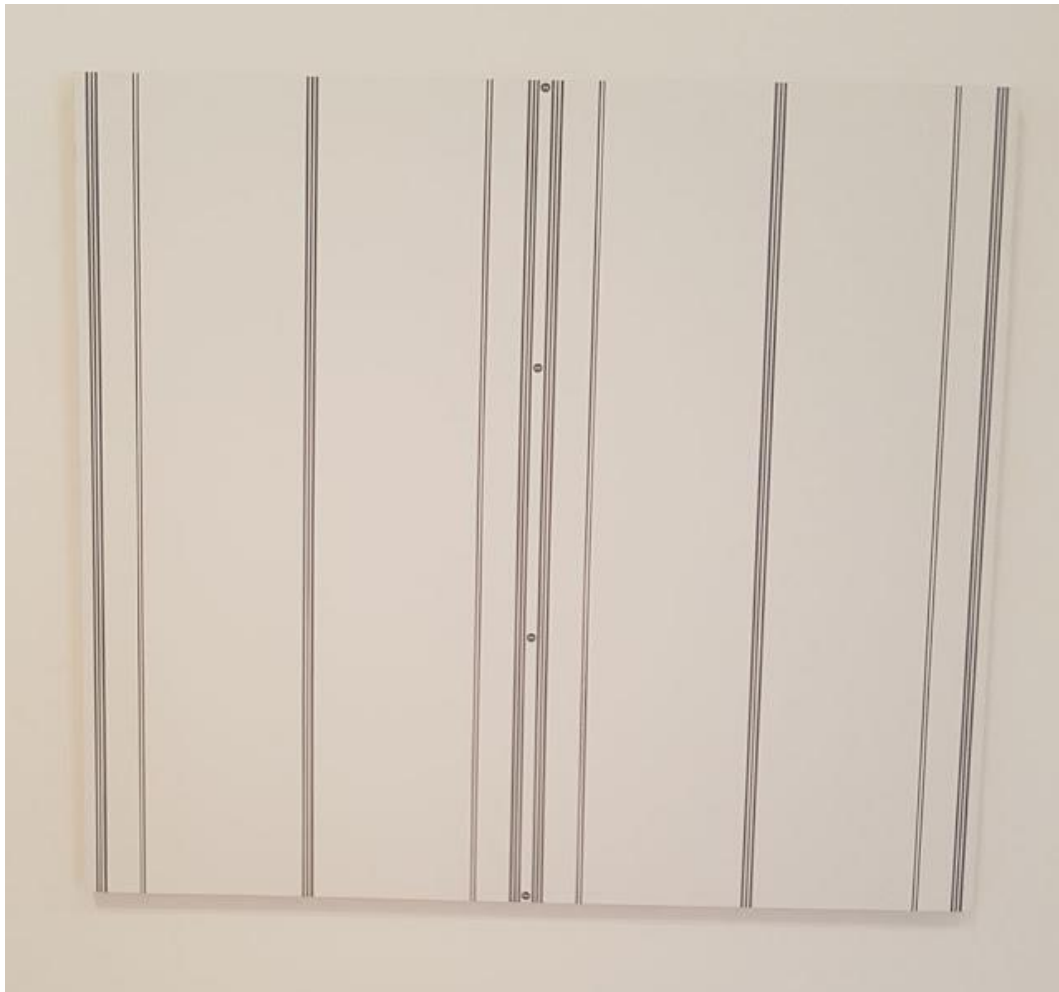
מחבר מקורי: אהוד הלר (medium.com/@EitanCapital)

- | כשאנחנו נולדים ההורים שמים אותנו בכלוב. מונעים מאיתנו לצאת מהדלת לבד
- | כשאנחנו בגן יש שער וגדר
- | כשאנחנו בבית הספר יש שער וגדר ושומר
- | כשאנחנו בצבא יש שער וגדר ושומר
- | כשאנחנו באוניברסיטה יש לנו שער. גדר ושומר ודלתות שסוגרים
- | כשאנחנו עובדים מפרידים בינינו בנינים שעיצבו אדריכלים לגובה ולרוחב
- | יש לנו מוצא (מזרחי. אשכנזי). יש לנו מגדר ("גבר". "אשה") ויש לנו מיניות ("הומו". "סטרייט". "לסבית")
- | יש לנו חברים. קבוצה. משפחה. מחנכים. מנהלים. מפקדים ולכולם חוקים כתובים ולא כתובים של כיצד להתנהג
- | יש לנו כבישים. מדרכות ויש שלטים שאומרים לנו לאן ומתי להיכנס
- | יש לנו מספר חשבון בנק. מספר ביטוח לאומי ומספר תעודת זהות
- | יש לנו טלוויזיה ויש לנו חדשות שמתווכות בינינו לבין מה שאומרים לנו שצריך לעניין אותנו
- | יש לנו פייסבוק. אמזון וגוגל שהאלגוריתמים שלהם מדרגים ומארגנים עבורנו את המציאות
- | יש לנו פוליטיקה של זהויות. לאום. לאומנות או ליברליות. דת או חוסר דת.

אמנות פוסט-מינימליסטית שנוצרה בהשראת אמנות אמריקנית, בעיקר, ועסקה באובייקטים, בצמצום צורני, במתודות רציונאליות וקונקרטיות, כמו מדידה, ובגבולות היצירה. מתוך מוזיאון תל-אביב לאמנות.

אנחנו חיים בתוך קווים, המון קווים, שחוצים זה את זה, מנוגדים לזה לזה, חלקם אחרים מציירים לנו, חלקם אנחנו מציירים על עצמנו כתגובה לקווים של אחרים (אגו, מוסר, מצפון, פחד, אומץ, ביישנות, אותם קווי אישיות, הם.... קווים!). אנחנו לא חוצים אותם, אלו הם גבולות השיח הציבורי של המותר והאסור, של הפרשנות למציאות ולאמת, של "צודק" ו"לא צודק", של "משלנו" ו"לא משלנו".

חולצת פסים שאנו לובשים, מכפתרים על עצמנו, את גופינו, מכניסים את עצמנו לצורניות של סורגים, מדי צבא, מדי משטרה, מדי שופטים, בכלל הלבוש שלנו הוא סמל, הוא מסגרת שמסגירה אותנו ומשליכה על מי שאנחנו עכשיו ואחר כך ובפני מי אנו עומדים ומה המעמד שלנו, חופש (עירום) לעומת מסגרת. זה לא מקרי כפי שזה נדמה, זה דימוי, ארכיטיפ שאנו מאמצים בלא מודע, פסים לרוחב או לאורך.

יכולנו להמשיך כך עוד ועוד, כפי שהאדם יוצר דימויים, מנסה לחזות בהתאם למה שהיה, משליך אסוציאציות בהתאם למוכר, פוחד מדחייה ורוצה הכרה והשתייכות לקבוצה החזקה, מאמץ התנהגות של קבוצת הייחוס המקצועית או החברתית שלו ובאופן רחב יותר, פועל במבנה של תבונת נחילים.

כמעט כל סוגי הארגונים בעולם פועלים במתכונת מדרגית (בירוקרטית) אבל הגבולות הפיזיים והמדומיינים הללו הם גם גבולות החשיבה שלנו, זה מתחיל בבית, ממשיך בבית-הספר, במכללה וכולם מכינים אותנו, איך לא, "לעבודה" ו-"לכסף", אבל בל נשכח, גם מערכות כלכליות FIAT, או SWIFT הם קווים, מכניזמים להפעלה עם חוקים שמנחים אותנו, במודע ושלא במודע, כיצד להתנהג ולחשוב, מה לקנות והיכן לגור, היכן הכי טוב ללמוד וכיצד לצייר, לתכנן ולעשות עבודה "טובה".

אבל מדוע?

בסרטו הדוקומנטרי "ארבעת פרשי האפוקליפסה" (2012), מתאר רוס אשקרופט את הכשל האנושי. האדם מסוגל להסתגל כמעט לכל סביבת מחיה, אך אותו מנגנון המאפשר לו לשרוד, הוא גם זה שמדכא אותו. אין מדובר רק בזכות האליטות, אותם שומרי הסף השולטים באמצעות מערכת היצור, אלא עיקרה

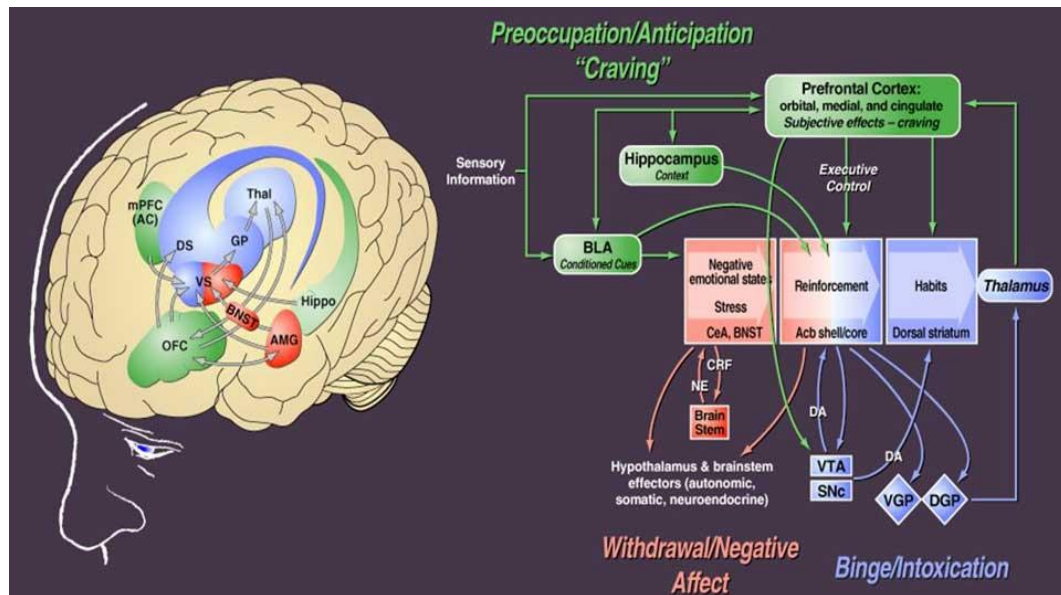
של השליטה במפה הקוגניטיבית, במסרים המתפרשים לא ממה שנאמר, אלא ממה שלא נאמר, שאין עליו דיון, שאין עליו ערעור.

ארבעת פרשי האפוקליפסה – סרט דוקומנטרי – גרסה רשמית (לצפייה ב-YouTube)

הפסיכיאטר וילהלם רייך יצא כנגד מורהו זיגמונד פרויד, שאת גישתו ראה כהמשך לדיכוי הקפיטליסטי של האדם. מרקוזה טען שהאדם מתוסכל בגלל הציוויליזציה שמכניסה אותו לתבניות והופכת את האדם לצרכן נשלט באופן לא מודע מונעת ממנו לממש את עצמו, מתקינה בו "שוטר פנימי" (אם תרצו, צנזורה עצמית) שאומר מה כן ומה לא, חסמים ופחדים. הממסד הכניס את רייך לכלא ושרף את ספריו, כאילו מחק את רעיונותיו החתרניים. אך ההיסטוריה לימדה אותנו שניתן להרוג את השליח אך לא את הרעיון. לרייך צמחו ממשיכים שאתגרו את החברה הפסיכואנליטית.

אבל רייך לא ממש צדק עד הסוף, הנטייה לשמרנות, ככזו הגורמת לתחושת חוסר נוחות עם דו-משמעויות ודוגלת ביציבות עד כדי הבעת הצורך בהגנה מפני שינויים באמצעות מדיניות הגנתית (Socially protective policies), מקורם בהטיה לשליליות (Negativity bias) בקרב סובייקטים בהם קיימת רגישות לגירויים נירולוגיים המזוהים עם איום (Nonthreatening stimuli). כלומר, זה משהו במבנה המוח שלנו שיש לו יתרון אבולוציוני הקשורים למנגנון ההתניה ורכישת הרגלים, שייעודו מניעת עומס קוגניטיבי בזמן עיבוד כמויות גדולות של מידע. במילים אחרות, יש סיבה להיותנו "עצלניים" שרוצים לרבוץ באזור הנוחות בלא שדבר יערער ויאלץ אותנו לשנות מיקום או ללמוד דבר שונה המערער את תפיסות העולם הקיימות.

המערכת הדופמינית ותורמתה להתמכרות ולצורך להתחבב חברתית ולא לשבור מוסכמות (אלא אם לשבור מוסכמות זו הנורמה והחברה מתגמלת על כך, אבל זה לא קורה במציאות ובטח לא במדינות שמרניות שאינן מטפחות חדשנות שמאתגרת מוסכמות).

אבל יש עוד מנגנון מאוד חשוב בסיפור הזה, שתוצאתו הטייה להתחבב חברתית (Social desirability) אך מקורו במערכת המזולימבית שאמונה על ה-Reward center והחיזוק (Reinforcement) תוך bias) ויסות רמות הדופמין. אנו רוצים לעשות דברים שגורמים לנו לעונג ולא לסבל (אם כי יש כאלו שסבל גורם להם לעונג 😊). ככל שאנו יותר עומדים בתקנים שהחברה אומרת לנו שהם בסדר, מקבלים יותר תגובות חיוביות, שמאוד חשובות למוטיבציה שלנו (חיזוק חיובי), כך אנו בעצם יותר קונפורמיים לחברה. זה תורם לשיפור במעמד החברתי, הכלכלי והסימבולי שלנו (שרידות). מעטים הם האנשים שיהיו מוכנים לשלם את המחיר ולצאת נגד המוסכמות, לרוב יהיו אלו "החריגים", אלו שמראש החברה לא ממש מקבלת אותם, כשמוציאים אותם מחוץ למסגרת, הם רואים את כל התמונה. הם אלו שיוצרים חדשנות, שמערערים על מה שמקובל, כי אין להם מה להפסיד, הם אלו שרואים מציאות אחרת ולא מסתגלים למציאות הקיימת. הם אלו שקמים מוקדם בבוקר, עובדים עד מאוחר, משתמשים בשפה לא תקנית ויצירתית על גבול הביטוי החריף. תוכלו ללמוד עוד זה במאמר שהתפרסם בגרדיאן הבריטי שדווקא אלו שאינם קונפורמיסטים נוטים להיות יותר אינטליגנטים. זה לא שהם "לא בסדר", הם בסדר גמור, פשוט מכיוון אחר 😊.

באיתן קפיטל, אלו הם האנשים שאנו מחפשים, הם אלו שאנו מאמינים שיביאו את הבשורה של הדבר הגדול הבא לעולם טוב יותר. אנחנו קוראים לזה The NeXT biG NexT.